

Isoleren zonder zorgen

Wijkaanpak voor energiebesparing in Dieren West

Werkgroep Duurzaam Dieren West

Januari 2020

Samenvatting.

De Werkgroep Duurzaam Dieren West (WDDW) wil op wijkniveau in 2020 een isolatieplan voor de wijk voorbereiden, waarmee bewoners een praktische handreiking krijgen voor het opstellen van een isolatieplan voor hun woning. Deze notitie is de eerste stap om de weg begaanbaar te maken. Het eerste station is de gemeente Rheden, deze vervult een voorwaardelijke rol.

Het plan heeft als titel gekregen 'Isoleren zonder zorgen', omdat het beeld heerst dat veel bewoners nog terughoudend zijn om actief mee te doen met de aankomende energietransitie.

De energietransitie is complex. De WDDW is van mening dat de inwoners van Dieren West niet alleen handreikingen moeten worden geboden, maar ook een leidend pad. In alle is de logische eerste stap van de Trias Energetica, het besparen van energie.

Met dit project is de wijk voorbereid om de volgende stap te zetten, het omzetten van fossiel naar duurzaam verwarmen van de woningen. Een goed voorbereide wijk maakt het nemen van vervolgstappen gemakkelijker.

Het 'Isoleren zonder zorgen' impliceert een aantal typische kenmerken. De belangrijkste is een handreiking om op basis van verzamelde informatie over het woningtype te kijken naar de mogelijkheden voor een verbeterde energieprestatie voor de eigen woning. Geen voorafgaande enquête over eventuele belangstelling. De belangstelling wordt gewekt aan de hand van te presenteren voorkennis over het type woning.

Een tweede belangrijk aspect is dat een kleine groep gemotiveerde wijkbewoners worden voorbereid om met belangstellende wijkbewoners een isolatieplan voor de eigen woning op te stellen. Professionals draaien als adviseur mee op de achtergrond.

Bewoners krijgen de mogelijkheid om het isolatieplan te financieren met een gemeentelijk beschikbaar gesteld revolverend fonds, op maat te ontwerpen en aan te bieden in de vorm van een lening.

De uitvoering van alle plannenfasen wordt gemanaged met een projectondersteuner. Gekeken wordt naar inkoopvoordelen door de schaalgrootte te benutten. De voortgang en de kwaliteit wordt bewaakt door een wijkprojectteam 'Isoleren zonder zorgen'.

De doorloop van het project is naar schatting een jaar. Er wordt daarna mogelijkheden geboden aan wijkbewoners om alsnog in te steken.

De projectkosten worden geraamd op een kleine € 35.000, -. Met steun van de gemeente zal naar bekostiging moeten worden gezocht. Daarvoor zal deze notitie tevens dienen als onderlegger.

Overleg met de woningcorporatie is nodig om zo mogelijk aansluiting te krijgen met hun verduurzamingsplan.

Inleiding.

De werkgroep Duurzaam Dieren West (WDDW) is een initiatiefgroep bestaande uit wijkbewoners die de energietransitie voor iedereen in de wijk mogelijk wil maken vanuit het motto 'door samen op te trekken in de energietransitie hoeft niemand achter te blijven'.

Wijkavonden worden ingezet om met elkaar over de specifieke vraagstukken rond de energietransitie van gedachten te wisselen en om te werken aan een plan van aanpak, specifiek voor Dieren West.

De energietransitie gaat enerzijds over thema's die het opwekken van duurzame energie in de wijk zelf betreffen en/of die regionaal ontwikkeld worden voor Dieren West. Anderzijds wordt gekeken naar het terugdringen van de behoefte door het verbeteren van de isolatiegraad van de woning. De logische eerste stap.

Deze notitie gaat kort in op de context van de energietransitie, de context van de burger en het ontstane complexe vraagstuk met betrekking tot de aanpak van de energietransitie.

Over de aanpak van de energietransitie wordt verschillend gedacht. De WDDW denkt om bij het begin te moeten beginnen, de logische eerste stap, het isoleren van de woningen in de wijk.

De WDDW stelt voor om dit op wijkniveau aanpakken in plaats van dat iedere wijkbewoner zelf een beste oplossing moet zien te vinden. Dit vanuit de opvatting dat de beste isolatietotaaloplossing voor huis X ook de beste oplossing zal zijn voor het hetzelfde naastgelegen huis. Op het moment we voor alle woningtypen in de wijk een beste isolatie-oplossing kunnen aanbieden, dan is de stap voor de individuele huiseigenaar om mee te doen dichterbij gekomen. Het dichtbij brengen is belangrijk, omdat de grootste groep inwoners vermoedelijk niet bezig is met de energietransitie. Dit wordt in groot verband nader onderzocht.

De centrale vraag is, hoe en waarmee gaan inwoners zich wel betrokken voelen? De ondersteuning bij een op maat gemaakt woning gebonden isolatieplan is hiervoor een eerste stap. Hiervoor is een projectplan opgesteld.

De context van de energietransitie

De meeste aandacht bij de energietransitie lijkt uit te gaan naar het inzetten van duurzame energie middels windmolens, zonnepanelen en andere grootschalige exploitaties van hernieuwbare energie. Het centrale beleid en de grote lijnen van de landelijke aanpak is opgenomen in bijlage 1.

Een tot dusverre nauwelijks nader uitgewerkte lijn is die van het isoleren van de ruim 7 miljoen woningen in Nederland. De noodzaak van isoleren wordt wel veelvuldig genoemd, ook in het klimaatakkoord, maar daar blijft het bij.

De doelen zijn groots, in 2050 Nederland CO2 neutraal, in 2030 zelfs al voor 49% reductie ten opzichte van de uitstoot in 1990.¹

De gemeente Rheden formuleert een forse besparingsdoelstelling door de komende jaren op de helft van het huidige energieverbruik te willen bezuinigen. Een opgave met een nog nader te onderzoeken en uit te werken plan van aanpak.

Een kleine 60% van de verbruikte energie in Rheden komt voor rekening van de huishoudens. Zo'n bezuinigingsopgave van 50% kan niet slagen zonder de inwoners te enthousias-

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid>

meren om aan hun huis te gaan werken. De overheid kan het isoleren niet verplichten, wel faciliteren.

Wat is hiervoor de beste aanpak? Wat is voorwaardelijk voor een beweging bij de inwoners? Wanneer gaan de inwoners meedoen? Het vermoedelijke eerlijke antwoord op deze vraag is; dat weten we niet precies. De energietransitie van deze omvang is uniek. Nooit eerder in Nederland vertoond.

Rode draad is logischerwijs participatie. Inwoners meenemen en een plek in de transitie geven. Hoe doe je dat? Willen de inwoners dat wel? Verwachten ze (van nature) geen leidende rol van de overheid? Hoe daarin buurtinitiatieven een rol kunnen vervullen is uitgewerkt door Spaink in het essay 'Neem de energietransitie in eigen hand'.²

Moeten we wachten op collectieve vervangers van het aardgas of wordt verwacht dat we als burgers zelf al vast aan de slag gaan met onze woning?

De woning isoleren is een ander type vraagstuk dan de plaatsing van zonnepanelen. Niet alleen de vraag welke maatregelen het beste zijn, maar ook wat levert het in besparingstermen op en hoe kan de huiseigenaar het financieren? Bij het isoleren is er altijd sprake van een beste eindsituatie, nooit een optimale. Dit afhankelijk van de staat en ligging van de woning.

Isoleren vraagt een specifieke aanpak, een voorafgaand gedegen advies, waarbij met het eindbeeld voor ogen een maatwerkadvies is opgesteld. Dan pas komt het moment om offertes op te vragen bij bedrijven.

De context van de burger.

Er circuleren diverse rapporten over de betrokkenheid van burgers bij de energietransitie. In opdracht van de Rijksoverheid heeft Motivaction onderzoek gedaan naar de kennis, houding en gedrag van het Nederlands publiek met betrekking tot de energietransitie.³ Daaruit blijkt dat 80% van de bevolking in het algemeen positief kan staan ten opzichte van de energietransitie. De volgende segmentatie in het rapport geeft een nadere nuancering.

- Passieve onverschilligen 29%
- Gematigden 23%
- Voorlopers 27%
- Pragmatici 12%
- Tegenstanders 9%

Een korte toelichting op deze segmenten is opgenomen in bijlage 3.

Dit onderzoek van Motivaction laat zien dat ongeveer 50% van de Nederlanders bereid is om aan duurzaamheid te gaan doen of dit al doet. De betaalbaarheid van energie(voorzieningen) is voor 93% van de Nederlanders de belangrijkste waarde.

Ongeveer de helft van de Nederlanders zegt geïnteresseerd te zijn in duurzame energie. Over dit onderwerp heeft 34% geen kennis, gemiddeld thuis zegt 23% te zijn.

Ongeveer 70% van de bevolking vindt dat de overheid aan zet is voor de omzetting van fossiele energie naar inzet van duurzame energie in Nederland.

Motivaction heeft niet onderzocht waarmee burgers worden geholpen om zelf stappen te zetten op de ladder naar verduurzaming.

² https://www.isabewoners.nl/energie/wp-content/uploads/sites/17/2019/12/lisa_essay_spaink_WEB-DEF.pdf

³ Motivaction, Monitor Energie 1-meting, Jasper Visscher Willemijn Bot, 2017.

Het vraagstuk

Het klimaatvraagstuk en de gestelde CO2 opgave voor de komende decennia wordt door de WDDW leidend gesteld.

De rijksoverheid heeft een landelijke organisatie opgezet (RES) om te komen tot de omzetting naar duurzame energie in Nederland. Deze organisatie werkt aan grootschalige regionale opwekking van duurzame energie. Zoals thans aangenomen wordt de gemeente de uitvoeringsorganisatie, die daarvoor een transitievisie warmte gaat opstellen. (nadere informatie zie bijlage 2)

Afgezien van stimuleringsmaatregelen, de energietransitie komt uiteindelijk grotendeels voor rekening van de burger, hetzij door de kosten voor aanpassingen van de eigen woning en/of door de gevraagde prijs van de afgenomen nieuwe hernieuwbare (regionaal opgewekte) energie.

Een belangrijke eigenschap van aardgas is dat het ten opzichte van veel duurzaam opgewekte energie een hoge energetische kwaliteit heeft. Er is relatief veel duurzame energie nodig om een gelijke energetische opbrengst te genereren. Daarbij moet nog rekening worden gehouden met dat opwekking en transport op zichzelf de uiteindelijke energetische prestatie nadelig beïnvloeden.

Zonder aan de vermindering van de energiebehoefte te werken, bestaat de kans dat de duurzaam opgewekte energie in het perspectief van een toenemende vraag moeilijk kan worden opgewekt met de huidige focus op de regionale opwekking van hernieuwbare energie (RES). Mocht dit wel succesvol kunnen worden, dan is de kans aannemelijk dat door het toegenomen verbruik, dit opstuwende prijsconsequenties heeft die de burger fors gaan raken.

In alle gevallen is het dus belangrijk dat burgers gaan werken aan het terugbrengen van de behoefte door voor een goede isolatie van de woning zorg te dragen. Dit, weliswaar, in het perspectief van:

1. de toekomstige inzet van duurzame energie (o.a. met lage temperatuur verwarming)
2. de bestedingsmogelijkheden binnen de huishoudens voor de toekomst aanvaardbaar te houden.

De centrale overheid heeft de terugdringing van de energiebehoefte overgedragen aan de gemeenten. Vele gemeenten, zo ook de gemeente Rheden, zetten subsidie-programma's op voor isolatiemaatregelen, die burgers zelf moeten nemen.

Dit spreekt de 'voorlopers' aan, die gaan gebruik maken van de beschikbare regelingen, omdat deze groep weet wat ze wil en wat ze daarvoor moeten doen.

Refererend aan het landelijke beeld, een ruime 70% zal uit zichzelf niet in beweging komen, zo'n 50% omdat ze het belang wel inzien, maar er onvoldoende van weten.

De WDDW is van mening dat de werkgroep op het punt van informatie een rol kan vervullen. Niet alleen om inwoners van de wijk over het isoleren van de woning te informeren, maar vooral ook door praktische handvaten te bieden voor een persoonlijk plan en door hulp te bieden bij de uitvoering.

Opmaat voor het wijkplan 'Isoleren zonder zorgen'.

Komen de inwoners in beweging met een gemeente die zichzelf een bezuinigingsdoelstelling oplegt van 50% van het huidig energiegebruik? De verwachting van de WDDW is, dat dit niet gaat gebeuren.

Zoals eerder aangegeven, de inwoners zullen zelf aan de slag moeten willen. Verplichten is geen optie. Een veel gebruikte term in de beleidsomgeving van de energietransitie is 'verleiden'. Hoe kunnen we burgers verleiden tot.....

De WDDW ziet niets in de strategie van verleiden, omdat het te veel inspeelt op een momentsensatie. Wij denken dat beleid nodig is en strategieën worden opgesteld die een doorkijk biedt, een wenkend perspectief biedt voor de inwoner waarop kan worden aangehaakt. Daarmee wordt een blijvende belangstelling opgeroepen. Een enkele aanschaf van bijvoorbeeld een warmtepomp met subsidies hoeft daaraan niet bij te dragen.

De beste structurele aanpak zullen we (ook) in Rheden met elkaar (gemeente en burgers) uit moeten vinden. Geen lange discussie over wie welke rol heeft. Ervan uitgaande dat het eerdergenoemde Motivaction-rapport ook betekenis heeft voor Dieren West, dan weten we dat naar verwachting grofweg 70% van de 940 huiseigenaren (= 658 huishoudens) in Dieren West wellicht van goede wil zijn, maar afwachtende houding aannemen. Niet uitgesloten is dat deze groep bovendien denkt dat de rijksoverheid en de gemeente een en ander zal gaan regelen.

De WDDW is zich bewust geworden van de situatie dat er een brug gelegd moet gaan worden naar het overgrote deel van de wijkbewoners. Daarover wil de werkgroep met de wijk in gesprek. Wellicht moeten we mede op zoek naar 'koppelpunten', zoals Spaink op bladzijde 4 van zijn essay beschrijft.

De WDDW heeft ervaring met kleine projecten die een wenkend perspectief bieden. In een klein deel van de wijk heeft de WDDW een na-isolatieproject van de spouwmuren opgestart. Dit naar aanleiding van een concrete vraag van enkele bewoners. De WDDW heeft gezorgd dat de vragen over de isolatietoestand van de woning zijn beantwoord, de mogelijkheden voor oplossingen uitgezocht en het meest passende isolatiebedrijf na selectie voorgedragen. Zo'n 60 bewoners hebben zich als belangstellende gemeld. De uiteindelijke omvang van de geleidelijk gegroeide belangstelling was voor de WDDW verrassend. De werkgroep schrijft dit in grote lijn toe aan de onderlinge ondersteuning, de kleine schaal waarop het zich afspeelt, de gemeenschappelijke herkenning van de vraag en de vertrouwenwekkende inbreng van enkele leden van de WDDW.

De WDDW is van mening dat de wijkbewoners zo goed als mogelijk moeten worden behoed voor spijtmaatregelen achteraf, als gevolg van onvoldoende voorbereiding of kennis. Er is een groot aanbod van bedrijven ontstaan die zich begeven op de verduurzamingsmarkt. We zijn op dit moment te veel afhankelijk van het advies van de leverancier. Die blijken te vaak onderling verschillende adviezen te geven of soms zelfs tegenstrijdige aanbevelingen te doen. Zo'n situatie leidt niet tot een vertrouwenwekkende situatie om werk van het isoleren te maken. Of erger nog, op den duur tot spijt gaat leiden.

De WDDW wil met de wijk, de gemeente en andere betrokken instanties in overleg om een wijk-isolatieplan op te zetten. Het thema is 'Isoleren zonder zorgen'.

Centraal staat de vraag hoe over te stappen van een enkelvoudig vraag over na-isolatie naar de complexe vraag; hoe in samenhang met alle relevante factoren het isolatievraagstuk van de woning aan te pakken en de woning daarmee toekomstbestendig te maken? Hoe en waarmee kan de WDDW bijdragen om de stap naar aanpak van de gehele woning te verkleinen en dichter bij te brengen voor de bewoners van Dieren West. Hierover is het volgende projectvoorstel opgesteld.

Projectplan 'Isoleren zonder zorgen'

Het doel van dit project is om het energietransitie-vraagstuk toegankelijk te maken voor de huiseigenaren in Dieren West, door dat uit te werken tot een laagdrempelige mogelijkheid voor iedereen om de woning op een doelgerichte wijze naar een hogere energieprestatie-niveau te brengen. Een energieprestatieniveau dat het mogelijk maakt om over enkele jaren over te kunnen stappen op volledige duurzame energie.

Het terugdringen van het energieverbruik is goed voor de portemonnee van de wijkbewoner, maar biedt ook ruimte voor het investeren in bijvoorbeeld duurzame energie met zonnepanelen of duurzame warmteopwekking. Bij een goed geïsoleerde woning wordt het comfortniveau in huis verhoogd en kan in vele gevallen worden volstaan met een lagere temperatuur (=minder energie) om de woning op den duur toch comfortabel te verwarmen. Het project is gericht op ondersteuning van de bewoners bij de planvorming voor de isolatie van hun woning en dus niet dat er isolatieproducten zijn verkocht.

Het inhoudelijk beste gekwalificeerd isolatieplan is nog geen haalbaar plan. Veelvuldig zal de financiering een rol spelen, maar ook de organisatie van de uitvoering. Op deze punten wordt tevens ondersteuning geboden.

De WDDW wil dit met dit project niet alleen een dienst bewijzen voor de wijk, maar tevens bijdragen aan kennis en inzichten binnen de gemeente over het hoe en het waarmee de betrokkenheid van de bewoners ten aanzien van de energietransitie groter wordt gemaakt. De WDDW wil dit project aanbieden als een kennisproject voor de gehele gemeente, zodat de ingezette projectmiddelen een brede betekenis gaan hebben.

De opzet van het project.

In de kern. De WDDW ziet een tijdelijk ingerichte isolatie-adviespraktijk voor zich voor Dieren West, waarbij met een efficiënte werkwijze, met als uitgangspunt de verschillende woningtypes in de wijk, een reëel energieprestatierapport wordt opgesteld. Dit rapport vormt de basis van waaruit de bewoner zelf de verdere isolatieplannen kunnen gaan maken voor verbetering van de energieprestatie al of niet op basis van/voortgaand op hetgeen reeds aan maatregelen zijn getroffen.

Het project wordt opgezet en uitgevoerd onder auspiciën van de WDDW. Dat is nodig voor de herkenbaarheid en de nabijheid. De volgende stappen worden gezet.

Stap 0.

Het betreft de communicatie met de wijk. Wanneer dit project aanwijzingen gaat krijgen voor een serieuze kans dan wordt een wijkavond belegd. De wijk is reeds geïnformeerd over het voornemen om van het isoleren in de wijk 'werk' te maken. Het project 'Isoleren zonder zorgen' zal eerst in oriënterende zin met de betrokken instanties, zoals de gemeente, op steun worden besproken.

Stap 1.

De WDDW gaat samen met de gemeente op zoek naar financiering om dit project uit te kunnen voeren. De gemeente onderzoekt op hetzelfde moment de mogelijkheden voor het inrichten van een fonds van waaruit bewoners een passende lening aangeboden kan worden.

Stap 2.

De werkgroep gaat op zoek naar een bureau/adviseurs, liefst lokaal. Samen met een afzonderlijk te werven projectondersteuner en enkele leden van de WDDW wordt een projectteam ingesteld.

Stap 3.

Voor de ongeveer 15 woningtypes in de wijk wordt door de aan te trekken bouwkundig geschoolde energieprofessionals een algemeen energieprestatierapport opgesteld. Dit rapport beschrijft de huidige energieprestatie en de realistisch te bereiken toekomstige energieprestatie. De weg naar een toekomstige te bereiken situatie wordt beschreven aan de hand van de mogelijk te nemen isolatiemaatregelen. De daarmee gepaard gaande kosten en de opbrengst in besparing van energie wordt tevens in kaart gebracht.

Stap 4.

Het projectteam stelt een adviesteam samen, bestaande uit geïnteresseerde wijkbewoners, die worden opgeleid om met de wijkbewoners (aangemeld) het isolatierapport te vertalen naar de eigen woning. Het adviesteam stelt per bezoek een rapport op met onder meer de reeds genomen en de nog wenselijk te nemen maatregelen. De bijkomende wensen en vragen worden geïnventariseerd en samengebracht. Ook zaken als financiering en hulp ten tijde van de uitvoering (bijvoorbeeld ouderen) wordt geïnventariseerd.

Stap 5.

Er wordt een overzicht/inventarisatie gemaakt van de huidige situatie rond een woningtype. De wensen over de mogelijk te nemen maatregelen worden per huiseigenaar en per woningtype uitgewerkt. Per woningtype wordt een concept plan van aanpak opgesteld en teruggekoppeld aan de bewoners. Gevraagd wordt hoe groot het animo is voor het meedoen aan een uitvoeringsplan. Zo'n uitvoeringsplan wordt per woningtype opgesteld en vertaald naar een conceptopdracht per woning. Eventueel wordt bemiddeld bij het verkrijgen van een financiering.

Stap 6.

De uitvoeringsplannen per woningtype worden door het projectteam omgezet in een vraag en uitgezet in de markt gezet. Vervolgens wordt naar geschikte, liefst lokale leveranciers, gezocht. De uitkomst is een contract/opdracht tussen de huiseigenaar en de leverancier. Het projectteam is de vraagbaak en ziet toe op de goede afwikkeling.

Stap 7.

De leveranciers plannen hun eigen werkzaamheden bij de inwoners zelf. Het projectteam is gedurende de uitvoering de vraagbaak en desgewenst intermediair tussen leverancier en bewoner.

In de praktijk zullen de stappen deels in elkaar overlopen en soms zelfs synchroon lopen.

Flexibele planning

De beschreven stappen geven de grote lijn aan. Een eerste opgave voor het projectteam is de planning. Dit project heeft, afhankelijk van het moment van de beschikbaarheid van middelen, een looptijd van een jaar.

De praktijk zal zijn dat een grote groep mensen eerst de 'kat uit de boom' wil kijken. Er zijn vroege instappers en late instappers. Ten alle tijde moeten mensen kunnen instappen. In de afspraken met de leveranciers zal daarom ruimte worden ingebouwd voor de late instappers.

Communicatie.

Dit project zal gericht onder de aandacht van de wijkbewoners worden gebracht. Daarvoor wordt de website ingezet, het wijkkrantje de Goede Buur en een of meerdere wijkavonden georganiseerd. De uitwerking volgt later.

De projectbegroting

De insteek is om een professionele en klantvriendelijke basis te leggen onder het project. Er moeten op deze punten eisen kunnen worden gesteld. Dit project draait niet zonder de inhuur van professionals. Er is met marktconforme tarieven gerekend.

De hoop wordt gevestigd op projectondersteuning in natura, middels tijdelijke detachering van een projectondersteuner voor de dagelijkse leiding en uitvoering.

Dit project genereert zelf geen financiële middelen en is daarmee afhankelijk van subsidieten en fondsen

Fondsbeheerders en subsidieten stellen in de regel als voorwaarde dat de gemeente het project steunt. Dit betekent dat bij het verkrijgen van (financiële) middelen, vóór de subsidieaanvraag, overleg met de gemeente nodig is over de verwachte betrokkenheid van de gemeente.

'Inwoners voor inwoners' is in Dieren West een werkzame formule gebleken. Gemotiveerde en goed voorbereide inwoners kunnen een kennisniveau bereiken, waarmee ze een geaccepteerde gesprekspartner blijken te zijn op het thema isoleren van je woning. In de praktijk blijkt tevens dat een goed ingevoerde vrijwilliger niet zelden de situatie beter kan bespreken en meer vertrouwen wekt dan een consultant of leverancier. De inzet van een team van vrijwillige adviseurs is daarom een bewuste keuze om de drempel mee te doen te verlagen. Vrijwilligers moeten zich wel willen voorbereiden, zich willen laten scholen en voldoende beschikbaar kunnen zijn.

Gelet op de maatschappelijke waarde van dit project en de gevraagde inzet van de vrijwilligers, gaan we uit van de noodzaak om het adviesteam een vrijwilligersvergoeding aan te bieden ter omvang van de belastingvrije voet.

Een snelle inventarisatie heeft geleid tot de inschatting dat per woningtype 8 werkuren nodig zijn voor een volwaardig professioneel bouwkundig energierapport. Belangrijk hierbij is dat de gemeente meewerkt aan het beschikbaar stellen van de bouwkundige gegevens van

de woningtypen. Ook wordt verwacht dat de adviseur ter plaatse minimaal één woning per woningtype bezoekt.

De opleiding/begeleiding van het adviesteam wordt vanuit het projectteam opgepakt. Hiervoor zullen aanvullende afspraken worden gemaakt met de betrokken inhoudskundige adviseur(s).

Begroting project Isoleren zonder zorgen					
	Aantal	prijs/e	Kosten	Totaal	
Adviesrapporten bouwkundig energiespec.	15	€ 1.000	€ 15.000		
Ondersteuning projectteam energiespecialist	30	€ 125	€ 3.750		
Opleiding adviesteam	4	€ 750	€ 3.000		
Projectondersteuning	1		PM		
Vrijwilligersvergoeding	5	€ 1.500	€ 7.500		
Vergaderkosten			€ 2.500		
Communicatie/onvoorzien			€ 2.000		
Totaal				€ 33.750	

Gemeentelijk fonds voor financieringsmogelijkheden.

Financiering van de isolatie van de woning zal, naar verwachting, in veel gevallen aan de orde zijn. De drempel tot toegang tot financiering zal niet alleen financieel aantrekkelijk moeten zijn met lage rentes. Het überhaupt kunnen verkrijgen (drempels) is belangrijk. De gemeente is nodig op dit punt met de ondersteuning van een goede lening. Niet ongebruikelijk is het opzetten van een gemeentelijk revolverend fonds. Wellicht van worden aangesloten bij het project 'Zonnepanelen zonder zorgen'.

De woningcorporatie.

Dieren West telt 1.998 woningen. Ongeveer 43% is verhuurd en 35% (700 woningen) zijn in bezit van een woningcorporatie. Vivare is daarvan verreweg de grootste sociale verhuurder. Het project Isoleren zonder zorgen heeft vermoedelijk raakvlakken met het verduurzamingsbeleid van Vivare. Dit gaat met hen worden besproken.

Sommige woningen van eigenaren zijn voormalige sociale huurwoningen en maken onderdeel uit van een woningblok dat behoort tot de portefeuille van Vivare.

Van belang is om te achterhalen welk beleid door Vivare wordt gevoerd en of er aansluitingspunten zijn voor de woningeigenaren die direct grenzen aan een woning van Vivare.

De 'opbrengst' van het project.

Geen wijkbewoner kan zich met de uitrol van dit project onttrekken aan de waarneming dat isoleren in de wijk een dagelijks waar te nemen verschijnsel is geworden. We weten van de acties voor zonnepanelen, namelijk dat burens elkaar 'besmetten'. Dit verschijnsel van 'besmetting' verwachten we ook van dit project. Bewoners gaan elkaar vertellen wat ze doen, hoe ze het doen en waar ze mee geholpen zijn. Dit project is op een zichtbare en constructieve wijze bezig met de energietransitie, dat tot op huisnummer is gebracht.

De inzet is een verhoogt enthousiasme, kennis en ervaring om te participeren om de laatste stap, de komende onvermijdelijke omschakeling naar hernieuwbare energie, aanvaardbaar te maken.

Andere wijken kunnen putten uit de ervaringsbron van Dieren West, weliswaar met de wetenschap dat iedere wijk zijn eigen couleur locale heeft.

De WDDW gaat er vanuit dat investeren in Dieren West de gemeente helpt om haar eigen visie op de aanpak van de energietransitie te versterken.

Voor de kwantitatieve cijfermatig ingestelde lezer. Met een aantal aannames kan een beeld worden gevormd van de feitelijke betekenis van dit project op het energieverbruik in de wijk. Niet meer en minder voor een globaal beeld dat eventueel aanvullend gesprek over concrete participatiedoelen kan ondersteunen.

In Dieren West zijn 1.138 woningen in privé-eigendom. Stel dat 15% van de eigenaren in eerste aanzet meedoen dan gaat het om 170 woningen. Ervan uitgaande dat er 20% op het aardgas wordt bespaard. Het gemiddelde verbruik in de wijk bedraagt 1.470 m³ aardgas. Theoretisch wordt met dit project het gasverbruik van 44 woningen bespaard. Is dit veel of weinig? Voor de gevestigde inwoner van West, door dit project en met deze uitgangspunten is het totale aardgasverbruik van de Valeriuslaan bespaard.

Uiteindelijk zullen de eigenaren van alle woningen aan de slag moeten. De doorloop van dit project zal uiteindelijk veel langer moeten zijn. Na een jaar hebben we voldoende inzicht om een vervolg in te zetten voor de 'achterblijvers'.

Bijlagen.

1. Belangrijkste elementen vanuit de overheid m.b.t. de energietransitie.
2. Relevante cijfers Dieren West in de context van omgeving en gemeente
3. Segmentatie onderzoek Motivaction
4. Kaart van de wijk waarop de woningtypes zijn aangegeven.

Bijlage 1 Doelen Rijksoverheid ten aanzien van de overstap naar duurzame energie⁴

De overstap naar duurzame energie zal stapsgewijs plaatsvinden. De doelen zijn:

- 2020: 14% van alle gebruikte energie in Nederland komt uit duurzame bronnen
- 2023: 16%
- 2030: 37%

In 2050 moet de energievoorziening bijna helemaal duurzaam zijn.

In 2030 komt 70% van alle elektriciteit en minimaal 37% van alle energie uit hernieuwbare bronnen⁵. Dat gebeurt met windturbines op zee, op land en met zonnepanelen op daken en in zonneparken. In de toekomst komen ook technieken in beeld die nu nog verder doorontwikkeld moeten worden. Zo worden er snel grote slagen gemaakt op het gebied van waterstof. En op langer termijn komen wellicht ook nieuwe technieken als thorium beschikbaar voor energieopwekking. Voor nu zijn de belangrijke CO₂-arme bronnen:

Nationale doelen voor terugdringen van broeikasgassen⁶

De Klimaatwet stelt vast met hoeveel procent ons land de CO₂-uitstoot moet terugdringen.

De Klimaatwet moet burgers en bedrijven zekerheid geven over de klimaatdoelen:

- 49% minder CO₂-uitstoot in 2030 ten opzichte van 1990.
Om dit doel te halen, hebben de overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties een Klimaatakkoord gesloten. Er staan ook afspraken in die partijen onderling hebben gemaakt.
- 95% minder CO₂-uitstoot in 2050 ten opzichte van 1990.

Daarnaast moet de Nederlandse staat eind 2020 ten minste 25% minder broeikasgassen uitstoten ten opzichte van 1990. Dat heeft het gerechtshof Den Haag op 9 oktober 2018 geoordeeld in een procedure van Urgenda tegen de Nederlandse Staat. Het gerechtshof bevestigt met de uitspraak in de klimaatzaak het vonnis van de rechtbank Den Haag. Het kabinet zal het vonnis uitvoeren.

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid>.

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatakkoord>

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid>

Bijlage 2 Plan van aanpak energietransitie⁷.

De Rijksoverheid verwacht van iedere gemeente per 2021 een warmtevisie (transitievisie warmte) met daarin een uitwerking van hoe ze per wijk de warmtetransitie gaan vormgeven met bijbehorende planning.

Het doel is om in 2021 jaarlijks 30.000 tot 50.000 gebouwen aardgasvrij en zeer energiezuinig te maken tot 200.000 gebouwen per jaar in 2030. In deze enorme transitie verbruiken uiteindelijk alle 9 miljoen gebouwen geen aardgas meer, worden geïsoleerd en voorzien van duurzame energie. De gemeente heeft hierin de regierol.

Wat wordt er van de gemeenten verwacht?

De transitievisie warmte is een gedetailleerde uitwerking van de regionale energie strategie (RES). De RES heeft onder meer als taak het regionaal vertalen van de afspraken uit het Klimaatpakkoord voor energie en gebouwde omgeving. Dat betekent het opstellen van regionale warmteplannen, energie-infrastructuurplannen etc. Dit wordt uitgewerkt in 30 regio's in Nederland. De gemeente Rheden maakt onderdeel uit van de RES-regio Arnhem-Nijmegen.

De transitievisie warmte

De gemeenten stellen op basis van de regionale warmteplannen de gemeentelijke transitievisie warmte op. Hierin staat:

- wanneer welke wijk wordt verduurzaamd, aardgasvrij gemaakt;
- welke duurzame alternatieven er mogelijk zijn.

Op wijk/buurniveau wordt vervolgens een uitvoeringsplan gemaakt waarin is vastgelegd wat de toekomstige energie en warmtevoorziening voor de betreffende wijk/buurt gaat worden. De transitievisie warmte wordt voor de oplevering van de RES al voorbereid.

Inhoud transitievisie warmte

- Wie zijn alle belanghebbenden in dit proces en wat is hun rol in de totstandkoming van de transitievisie warmte?
- Een technisch-energetische analyse per wijk. Met oa. wat is het huidige verbruik in de wijk inclusief de gebruikte verwarmingssystemen en bouwkundige kwaliteit van de gebouwen?
- Wat zijn daar de realistische opties als duurzame technische oplossing? Hoe verhoudt zich dat ook tot de RES.
- Wat is de impact van de transitie op bewoners en wat wordt hierin van hen verwacht?
- Wat zijn de kosten per wijk en hoe is de verdeling van deze kosten en welke financieringsopties zijn daarvoor?
- Wanneer wordt welke wijk aardgasvrij gemaakt en in welk tempo?
- Wat is de aanpak om de uitvoering succesvol te laten zijn?
- Onder welke condities en voorwaarden is het mogelijk om de plannen uit te voeren, welke mee-koppel-kansen zijn er?

⁷ Bron: <https://www.duurzaamgebouwd.nl/expertpost/20190311-een-transitievisie-warmte-opstellen-hoe-doe-je-dat>

Bijlage 3 Segmentatie Rapport Motivaction 2017.

Passieve onverschilligen (29% van het Nederlands publiek) houden zich niet sterk bezig met duurzaamheid en het milieu. Ze ervaren meer last van duurzame energie-installaties, maar komen hier niet tegen in actie.

Gematigden (23% van het Nederlands publiek) zien het belang voor duurzaamheid en een beter milieu in. Zij zijn ook bereid hiervoor zelf maatregelen te nemen, maar voelen hiervoor geen grote urgentie. Ze weten niet genoeg over het onderwerp en zouden meer inzicht willen in de persoonlijke gevolgen.

Voorlopers (27% van het Nederlands publiek) zijn goed geïnformeerd over het milieu en vinden duurzaamheid erg belangrijk. Ze passen al veel maatregelen toe en staan open voor meer, omdat ze het niet erg vinden in te leveren voor een beter milieu.

Pragmatici (12% van het Nederlands publiek) vinden aandacht voor het milieu en duurzaamheid erg belangrijk. Hierbij zien zij echter praktische nadelen als hoge kosten en weinig resultaat. Ze zijn eventueel bereid maatregelen te nemen en te ondersteunen, maar bewaken hierbij actief het eigen belang.

Tegenstanders (9% van het Nederlands publiek) zien het belang van een beter milieu en duurzame maatregelen niet in. Zij nemen momenteel weinig tot geen maatregelen en geloven niet dat de maatregelen veel nut zullen hebben. Zij zullen zich verzetten tegen hinder van duurzame installaties.

	Passieve onverschilligen	Gematigden	Voorlopers	Pragmatici	Tegenstanders
Duurzaamheidsscepsis	++	- ●	--- ●	+	++++
NIMBY	+	- ●	-- ●	+++	++
Milieubezorgdheid	-	-	+++ ●	++ ●	---
Actiebereidheid	--	+ ●	+++ ●	-	----
Maatschappelijk betrokken	--	-	++ ●	++ ●	--
Financiële bereidheid	-	+ ●	++ ●	+ ●	---
Techno plus	-	+ ●	+ ●	-	-

+++ = scoort gemiddeld zeer hoog op dimensie, ++ scoort hoog, + scoort redelijk hoog, - scoort redelijk laag, -- scoort laag, --- scoort zeer laag

● = score op dimensie draagt bij aan een positieve houding ten opzichte van innovatie voor duurzaamheid. Dit betekent bijvoorbeeld dat een zeer lage score op duurzaamheidsscepsis (---) juist positief is voor de houding ten aanzien van duurzame innovatie, net zoals een lage score (-/-) op de NIMBY-dimensie.

